

bjeći od toga da se znanost razgranala i razvila pa bi bilo čudno očekivati da je akademski diskurs ostao jednak kad se u međuvremenu pojavio i širi niz problema, procesa koji prije nisu mogli biti ni istraživani ni imenovani. Doduše, Billig dobro upućuje na problem društvenog konteksta cijelog sustava u kojem »proizvodnja ne smije stati«, a upravo je znanost takva da traži vrijeme za preispitivanje, preispisivanje i pojašnjavanje. U uvodnom poglavlju Billig primjećuje da je i sam naslov knjige izabrao tako da zvuči poput popularnih knjiga samopomoći; ono što je porazno za znanstvenu zajednicu jest da kad bi netko tu šalu shvatio ozbiljno čak bi na kraju, na žalost (a na svoju sreću), mogao vrlo dobro proći.

**Jaka Primorac**

*Institut za razvoj i međunarodne odnose, Zagreb*

DOI: 10.5613/rzs.43.1.6

**Sarah J. Tracy**

**Qualitative Research Methods: Collecting Evidence, Crafting Analysis, Communicating Impact**

Chichester, West Sussex, UK: Wiley-Blackwell, 2013, 350 str.

Posegnuti za još jednim priručnikom s engleskoga govornog područja iz kvalitativnih metoda istraživanja zadnjih je

godina poprimilo karakteristike samonametnutog *déjà vu*. Većina te udžbeničke produkcije pretjerano je slična po temama, načinu obrade i prezentacije sadržaja, ali često – na žalost – i po površnosti. Premda svi autori/ce pokušavaju pokazati da je upotreba kvalitativnih metoda složena i zahtjevna, mnoge elemente te kompleksnosti prikazuju na anegdotalan i gotovo estradni način. Na prvi pogled ni knjiga Sarah J. Tracy *Qualitative Research Methods: Collecting Evidence, Crafting Analysis, Communicating Impact* nije lišena uobičajenih mana, no zbog nekoliko joj razloga ipak vrijedi pokloniti više pozornosti. Naime, knjiga slijedi projektnu logiku uz istovremenu teorijsku potkrjepu i praktične iskustvene terenske primjere, bez nepotrebne mistifikacije istraživačkog procesa.

Sarah J. Tracy izvanredna je profesorica iz područja ljudske komunikacije na Arizona State University – Tempe. Poučava i piše o kvalitativnim metodama u kontekstu istraživanja emocionalnog rada, blagostanja i ljudskih odnosa u radnim organizacijama. Kako sama autorica navodi u životopisu na službenim stranicama sveučilišta na kojemu je zaposlena, najviše se oslanja na etnografske pristupe u naturalističkom kontekstu. Zanimaju je konkretna istraživanja koja mogu biti iskorištena za planiranje i provođenje učinkovitih zahvata i promjena. Upravo su zato ta istraživanja projektno zaokružena i usmjerena na rješavanje problema u uspostavljanju ravnoteže između svakodnevnog života i zaposlenja »stvar-

nih« ljudi i radnih organizacija. Takvim pozicioniranjem vlastite istraživačke prakse autorica daje ključ za korištenje i definira profil priručnika koji je napisala, čime mu dodaje na vrijednosti i iskoristivosti. Ako postoji potreba za knjigom koja je prilagođena nastavnom semestralnom ciklusu tijekom kojeg studente/ice valja naučiti kako pronaći financiranje, zatim provesti istraživanje u izvedivom dometu te ga onda iskomunicirati na način primjeren svim dionicima u procesu, utoliko se ovdje radi o iznimno upotrebljivim naputcima.

Knjiga je podijeljena u četrnaest poglavlja dobro omjerenih po dužini i zahvatu, što ih čini primjenjivima u uobičajenom semestralnom ritmu nastave. Početno autorica zagovara istraživanje tema uronjenih u kontekst društvenih realnosti u kojima se odvijaju. Kontekstualizacija omogućava razumijevanje, interpretaciju i intervenciju u prilike koje se ispituju. Iako je posrijedi naturalistički pristup, sljedeća dva poglavlja daju prikladne prikaze paradigmatskih i teorijskih koncepata koji definiraju kvalitativna istraživanja. U nastavi se posebno vrijednim može pokazati, iako kratak, iznimno poučan povijesni pregled razvoja upotrebe i kodifikacije kvalitativnih metoda. U objašnjavanju razlika pozitivističke, postpozitivističke, interpretativne, kritičke te postmoderne i poststrukturalističke paradigme, Tracy se koristi poznatim pojmovnim aparatom. No, u potpunoj je funkciji razumijevanja temeljnih razlika navedenih paradigmi, čime se od čitatelja/ica traži da promisle vlastitu poziciju

kroz usmjerenost istraživanja koje planiraju provesti.

Sljedećim poglavljima autorica priprema izlazak na teren dajući smjernice za traženje financiranja. Iako opisuje američke situacije, riječ je o korisnom opisu procesa traženja te sadržaja prijedloga za dobivanje novčanih sredstava. Budući da je objašnjena logika predstavljanja vlastitoga potencijalnog istraživanja, primjenjiva je i u hrvatskim akademskim okolnostima, ponajprije za odobravanje sinopsisa studentskih istraživanja. Kako su ključni akteri svakoga kvalitativnog istraživanja sudionici i sudionice, Tracy raspravlja i o načinima uspostavljanja kontakata i dobivanja privole za sudjelovanjem. Konkretnost savjeta za upoznavanje sudionika/ca, te razvijanje i upravljanje tim odnosom dobrodošla je kako novim, tako i iskusnijim istraživačima/cama. Jednako blagotvorni su i savjeti o provođenju samoga terenskog dijela istraživanja u kojima se našla i rasprava o dopuštenom prilagođavanju konkretnim istraživačkim situacijama. Naime, iskustveno je utješno pročitati o mogućim improvizacijama u slučaju neočekivanih terenskih obrata.

Dijelovi priručnika o vrstama i provođenju intervjua imaju uobičajenu strukturu, iz koje bi valjalo izdvojiti pregled o planiranju i provođenju fokusnih grupa. Dovoljno je sažet, a sadržajan da ga se može jednostavno primijeniti u projektima manjeg dometa. Isti se komentar može pripisati i poglavljima koja se bave analizom podataka, gdje se izdvaja autoričin pristup razinama

obrade. Tracy razdvaja temeljnu od napredne obrade, pa u prvu razinu ubraja organizaciju bilješki te početnu i sekundarnu fazu bilo ručnog, bilo računalno potpomognutog kodiranja. U napredne analize ubraja razvijanje tipologija, primjenjivanje dramaturških strategija, analizu metafora, vizualiziranje povezanosti podataka, uspostavu kauzalnih objašnjenja te praćenje diskursa o temi tijekom određenoga vremenskog razdoblja. Budući da slijedi rasprava o kvaliteti podataka, koristeći ovaj priručnik u nastavne svrhe, može se ustvrditi kako je temeljna razina primjerena preddiplomskim kolegijima, dok je napredna mišljena za one diplomske. Za istraživanja većih dometa ova bi knjiga ipak mogla biti samo jedna od metodoloških smjernica, nipošto jedina ili glavna.

Nasuprot tomu, ono što je autorica priredila u završnim poglavljima priručnika, može se koristiti kao trajni naputak ili referentan izvor u pisanju i objavljivanju izvještaja i članaka za sve razine studenata/ica, kao i za iskusnije istraživače/ice. Naime, knjigu zaokružuju konkretne smjernice o tome kako pisati tekstove na temelju kvalitativnih

podataka da bi bili koherentni i transparentni, a onda i objavljivi u časopisima. Taj proces nije nimalo romantiziran, jer je donesen i prikaz višegodišnjeg nastojanja objavljivanja jednog članka. Nekoliko odbijanja, revizija, ponovnih ispisivanja i dorade jesu frustrirajući, kako navodi Tracy, posebice ako ih prati i spisateljska blokada. Ipak, istraživačku ustrajnost valja naučiti koristiti i u etapi pisanja kako za akademski, tako i za kontekst usmjeren na javne i socijalne politike. Taj se zaključni savjet može učiniti preopćenitim novijim istraživačima/cama, iako ga oni iskusniji vjerojatno mogu potvrditi. No, priručnik obiluje i nizom drugih praktičnih i neposredno primjenjivih naputaka. Uz vježbe koje nudi, primjere istraživačkih bilješki, upute i alate te popis ključnih pojmova na kraju svake cjeline, udžbenik Sarah J. Tracy vrijedan je i trajan izvor informacija. Još ga samo treba provjeriti u lokalnim sveučilišnim programima u kojima se poučavaju kvalitativne metode istraživanja.

**Valerija Barada**

*Odjel za sociologiju, Sveučilište u Zadru*